

А. М. Шугаеў

Эстэтычнае выхаванне студэнтаў сродкамі беларускага фальклору

*(вопыт работы народнага ансамбля
Беларускай музыкі і песні «Ярыца»)*

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі

«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

А. М. Шугаеў

**ЭСТЭТЫЧНАЕ Выхаванне студэнтаў
сродкамі беларускага фальклору
(вопыт работы народнага ансамбля
беларускай музыкі і песні
«Ярыца»)**

Вучэбны дапаможнік з нотным дадаткам

Мінск,
БДПУ
2018

УДК 378.091.2(075.8)

ББК 74.58я73

Э87

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ,
рэкамендавана секцыяй педагогічных навук (пракакол № 9 ад 24.04.2018 г.)

Складальнік:

А. М. Шугаеў, дацэнт кафедры музычна-педагагічнай адукацыі БДПУ

Рэцэнзенты:

*Н. В. Чэрнікава, кандыдат педагогічных навук, дацэнт,
дацэнт кафедры педагогікі БДПУ ;*

*Н. Г. Мазурына, кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
дацэнт кафедры тэорыі і методыкі выкладання мастацтва БДПУ*

Э87 **Эстэтычнае** выхаванне студэнтаў сродкамі беларускага фальклору (вопыт работы народнага ансамбля беларускай музыкі і песні «Ярыца») : вучэбны дапаможнік з нотным дадаткам / склад. А. М. Шугаеў. – Мінск : БДПУ, 2018. – 76 с.

ISBN 978-985-541-530-6.

У вучэбным дапаможніку адлюстраваны метадычны і практычны вопыт работы народнага ансамбля беларускай музыкі і песні «Ярыца», вядучага творчага калектыву Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Прадстаўлены нотны матэрыял твораў з рэпертуара ансамбля.

Адрасуецца кіраўнікам творчых калектываў, выкладчыкам і студэнтам, усім тым, хто цікавіцца фальклорнай спадчынай, беларускай народнай музыкай і пытаннямі эстэтычнага выхавання сродкамі фальклору.

УДК 378.091.2(075.8)
ББК 74.58я73

ISBN 978-985-541-530-6

© Шугаеў А. М., складанне, 2018
© Афармленне. БДПУ, 2018

НАРОДНАЯ ПЕСНЯ ЯК СРОДАК ЭСТЭТЫЧНАГА ВЫХАВАННЯ МОЛАДЗІ

У апошнія гады павялічылася ўвага да праблемы тэорыі і практыкі эстэтычнага выхавання моладзі. Неабходнымі ўмовамі фарміравання сучаснай гарманічна развітай асобы з'яўляюцца багацце яе духоўнай культуры, інтэлектуальны патэнцыял, высокія маральныя каштоўнасці і эстэтычны густ. Эстэтычнае выхаванне моладзі прадугледжвае развіццё эмацыянальна-пачуццёвай сферы, навыкаў успрымання розных відаў мастацтва, прыгажосці прыроды і рэальнай рэчаіснасці ў шырокім сэнсе слова, уменне даць ім правільную эстэтычную ацэнку.

Адным з важных сродкаў фарміравання ўсебакова развітай, духоўна багатай асобы з'яўляецца вусная народная творчасць. Яна ахоплівае розныя праявы народнай культуры, у тым ліку музычнае, харэаграфічнае, дэкаратыўна-прыкладное і іншыя віды народнага мастацтва. Фальклор з'яўляецца неацэнным нацыянальным багаццем, велізарным пластом духоўнай культуры народа, які складаўся калектыўнымі намаганнямі многіх пакаленняў на працягу многіх стагоддзяў. Выхаваючы патэнцыял фальклору бязмежны. Ён садзейнічае духоўнаму, патрыятычнаму, сацыяльнаму, этычнаму і эстэтычнаму выхаванню моладзі. Сёння наша грамадства адраджае забытыя традыцыі даўніны, выкарыстоўваючы народны вопыт і ствараючы новыя мадэлі выхаваўчых тэорыяў і практык.

Мацней за ўсё засваенню духоўных каштоўнасцей садзейнічае нацыянальнае музычнае мастацтва. Яе змест прасякнуты ідэяй эстэтычнага выхавання моладзі. Беларуская народная музыка літаральна поўная эстэтычнага сэнсу, які надае кожнаму твору, незалежна ад яго жанру і зместу, высокае, сапраўды мастацкае гучанне [2, с. 129].

Адным з найбольш важных і эфектыўных сродкаў эстэтычнага выхавання ў музычным мастацтве з'яўляецца народная песня. Народныя песні – гэта частка ад усёй вусна-паэтычнай творчасці народа, якая мае самы кароткі шлях да сэрцаў мільёнаў, бо найбольш моцна і непасрэдна ўдзейнічае на пачуцці людзей. Народныя песні ўвабралі ў сябе найвышэй-

шыя нацыянальныя каштоўнасці, арыентаваныя толькі на дабро, на шчасце чалавека. Галоўнае прызначэнне песень – выхаваць любоў да прыгожага, выпрацаваць эстэтычныя погляды і густы ў моладзі.

У народных песнях, у іх паэтычных вобразах і малюнках паказаны сацыяльнае становішча чалавека, яго побыт, мараль і светапогляд на кожным этапе гістарычнага развіцця грамадства, перададзены ўсе найважнейшыя падзеі, перамены і зрухі ў жыцці народа. Песня найлепшым чынам выяўляла этычную і эстэтычную сутнасць асобы.

Выдатны знаўца беларускіх народных песень народны артыст СССР Р. Р. Шырма пісаў: «Шмат мудрасці, трывогі і радасці, святла і горычы, шчырай любові і праўды захавала ў сваіх скарбах беларуская народная песня. Яна зародзілася ў далёкія часы гісторыі народа, разам з ім расла і развівалася, пераказваючы мастацкімі вобразамі долю і ня долю многіх пакаленняў, адлюстроўваючы доўгі гістарычны шлях» [7, с. 122].

Беларускія народныя песні цесна ўзаемязвязаны з эстэтычнымі і маральнымі ўяўленнямі народа. Вясельныя, працоўныя, любоўна-лірычныя песні ўсхваляюць не толькі чалавечыя пачуцці, родны дом; у гэтых творах праслаўляюцца маральна-эстэтычныя якасці – дабрыня, сціпласць, вернасць, гасціннасць і гумар [2, с. 129]. Педагагічная каштоўнасць песні ў тым, што прыгожаму спеву вучылі, а гэта, у сваю чаргу, фарміравала ў моладзі любоў да прыгажосці і дабрыні, садзейнічала выяўленню і развіццю творчага патэнцыялу, дапамагала маладому чалавеку ўсвядоміць цэласнасць свету і сваю далучанасць да ўсіх з'яў жыцця.

Раней ў народзе ніколі спецыяльна не гаварылася і не патрабавалася ад моладзі, каб яна вывучала матчыны песні, любіла іх і берагла. Гэта было зразумела само сабой: песні ад калыскі перадаваліся дзецям, успрыималіся і пераймаліся імі, як і многія іншыя духоўныя набыткі бацькоў. Маладыя проста чулі душой – гэта трэба, без гэтага ты будзеш як бы несапраўдны чалавек на зямлі, не такі, як ўсе добрыя людзі.

Вывучэнне народных песень зусім не азначае, што трэба прывіваць моладзі ўстарэлыя, архаічныя густы і погляды на жыццё, характэрныя для многіх даўнейшых песень. Трэба браць з фальклорнай традыцыі тое, што не страціла сваіх вартасцяў і ў сучаснасці. А таксама матэрыялу ў беларускім нацыянальным песенным фальклоры вельмі і вельмі многа. Гэта народныя песні пра каханне, пра любоў і павагу да бацькоў, да працы, да свайго бацькоўскага краю. Пры выкарыстанні духоўных скарбаў фальклору маецца больш магчымасцяў засцерагчы моладзь ад шкодных спакус і крывых шляхоў, даўшы ім сапраўды народнае эстэтычнае выхаванне. Для гэтага і неабходна ўзбуджаць у маладога пакалення цікавасць і павагу да песеннага фальклору, як важнейшага сродку эстэтычнага выхавання. Нельга, каб у народзе заглохла, спынілася імкненне да сваёй уласнай паэтычнай творчасці. Шмат выдатных людзей аддалі доўгія гады свайго жыцця справе збірання, даследавання і папулярызацыі родных пе-

сень. Гэта такія постаці, як Ян Чачот і Іван Насовіч, Еўдакім Раманаў і Мікалай Нікіфароўскі, Павел Шэйн і Уладзімір Дабравольскі, Міхаіл Федароўскі і Яўхім Карскі, Рыгор Шырма і Геннадзь Цітовіч, Зінаіда Мажэйка і іншыя фалькларысты.

Беларускія народныя песні, у тым ліку і многія даўнія традыцыйныя, не трацяць сваёй жыццяздольнасці і сэння, актыўна і арганічна ўваходзяць у паўсядзённы побыт народа, задавальняючы яго духоўныя запатрабаванні, спрыяючы ідэйнаму і эстэтычнаму выхаванню. Такім чынам, народныя песні, як і ўся народная паэзія наогул, з'яўляюцца важным сродкам патрыятычнага, сацыяльнага, этычнага і эстэтычнага выхавання моладзі. Неабходна прывіваць моладзі любоў да народнай паэтычнай творчасці, да народных песень, каб новыя пакаленні вырасталі разумнымі і сур'ёзнымі гаспадарамі свайго лёсу, зямлі і краіны, каб яны былі ўзброены сапраўды народным поглядам на жыццё, на правы і абавязкі чалавека.